

MASOFAVIY KUTUBXONA XIZMATLARINING TA'LIM SIFATIGA TA'SIRI VA ULARNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI

Qalbaeva Zibaxan Nazerbaevna

**Kutubxona axborot faoliyati va bibliografiya ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabasi,
O'zbekiston san'at va madaniyat instituti Nukus filiali**

Aytimova Dilbar Aymuratovna

**"Kutubxona faoliyati" kafedrası katta o'qituvchisi,
O'zbekiston san'at va madaniyat instituti Nukus filiali
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18833172>**

Annotatsiya. Mazkur maqolada masofaviy kutubxona xizmatlarining ta'lim sifatiga ta'siri kompleks ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqamli transformatsiya sharoitida elektron katalog, onlayn ma'lumotlar bazalari, virtual maslahat va masofaviy axborot xizmati kabi komponentlarning talabalarining o'quv faolligi, mustaqil ta'lim ko'nikmalari hamda ilmiy izlanish samaradorligiga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, O'zbekistonda qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar asosida masofaviy kutubxona xizmatlarini rivojlantirishning institutsional asoslari ko'rib chiqiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, masofaviy xizmatlar axborotga tezkor va teng kirishni ta'minlash orqali ta'lim sifati, akademik halollik va ilmiy kompetensiyalarni oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: masofaviy kutubxona xizmati, raqamli ta'lim muhiti, elektron katalog, axborot savodxonligi, ta'lim sifati, mustaqil ta'lim, ilmiy ma'lumotlar bazasi, akademik halollik.

Raqamli transformatsiya jarayonlari izchil davom etayotgan hozirgi davrda ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan, shu bois masofaviy kutubxona xizmatlari masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Xususan, O'zbekiston – 2030 strategiyasi doirasida ta'lim sifatini oshirish, elektron resurslar ulushini ko'paytirish va ilmiy axborotga ochiq kirish imkonini ta'minlash vazifalari belgilangan bo'lib, mazkur yo'nalish kutubxonalarni masofaviy xizmat ko'rsatish modeliga o'tkazishni ham nazarda tutadi [1]. Shuningdek, PF-60-son Farmonda ta'lim jarayonini to'liq raqamlashtirish, elektron platformalarni keng joriy etish va yoshlarning zamonaviy bilim resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish zarurligi alohida qayd etilgan [2]. Bundan tashqari, PF-5847-son Farmon asosida oliy ta'lim muassasalarida elektron kutubxona tizimlarini rivojlantirish, xalqaro ilmiy ma'lumotlar bazalariga ulanish hamda masofaviy axborot xizmatlarini kengaytirish vazifalari belgilab berilgan, demak, normativ-huquqiy asos masofaviy kutubxona xizmatlarini ta'lim sifatini oshirish vositasi sifatida ko'rishga imkon yaratadi [3].

Avvalo, masofaviy kutubxona xizmati deganda foydalanuvchining jismoniy ravishda kutubxonaga bormagan holda elektron katalog, raqamli fond, ilmiy ma'lumotlar bazalari va maslahat xizmatlaridan foydalanish imkoniyati tushuniladi, ya'ni ta'lim jarayoni makon va vaqt bilan cheklanmaydi. Shu bilan birga, masofaviy xizmatlar talabaga mustaqil ta'lim olish, ilmiy izlanish olib borish va dars jarayoniga tayyorgarlik ko'rishda keng imkoniyat yaratadi, chunki u istalgan vaqtda kerakli manbaga murojaat qila oladi. Demak, ta'lim sifati ko'p jihatdan axborotga tezkor va uzluksiz kirish imkoniyati bilan belgilanadi.

Birinchidan, masofaviy kutubxona xizmatlari talabaning axborot savodxonligini rivojlantiradi, zero elektron katalog bilan ishlash, kalit so'zlar asosida qidiruv strategiyasini

tuzish va ilmiy maqolalarni tanqidiy tahlil qilish jarayonida analitik fikrlash shakllanadi. Ikkinchidan, masofaviy xizmatlar mustaqil ta'lim ulushini oshiradi, chunki talaba auditoriyadan tashqari vaqtda ham ilmiy resurslardan foydalanish imkoniga ega bo'ladi. Uchinchidan, xalqaro ma'lumotlar bazalariga onlayn kirish ilmiy izlanishlar sifatini oshiradi, natijada kurs ishlari, bitiruv malakaviy ishlari va magistrlik dissertatsiyalari mazmun jihatidan boyiydi.

Shu bilan birga, masofaviy kutubxona xizmatlarining ta'lim sifatiga ta'siri faqat resurslar mavjudligi bilan emas, balki ulardan foydalanish ko'nikmalarining shakllanganligi bilan ham belgilanadi, shuning uchun universitetlarda maxsus treninglar va seminarlar tashkil etilishi maqsadga muvofiqdir. Aks holda, texnologik infratuzilma mavjud bo'lsa-da, undan samarali foydalanish darajasi past bo'lib qoladi. Demak, masofaviy xizmatlar pedagogik yondashuv bilan uyg'unlashgan taqdirdagina kutilgan natijani beradi [5, 147-154].

Boshqa tomondan, masofaviy kutubxona xizmatlari akademik halollikni mustahkamlashga ham xizmat qiladi, chunki talaba rasmiy va ishonchli manbalardan foydalanish imkoniga ega bo'ladi, shuningdek, elektron tizimlar plagiatni aniqlash dasturlari bilan integratsiya qilinishi mumkin. Natijada ilmiy ishlarning sifati oshadi va iqtibos keltirish madaniyati shakllanadi. Bundan tashqari, statistik monitoring orqali talabalar faoliyati tahlil qilinadi, ya'ni qaysi resurslarga ko'proq murojaat qilinayotgani aniqlanadi va o'quv jarayoni shu asosda takomillashtiriladi.

Ayni paytda hududiy tenglik masalasi ham muhimdir, chunki masofaviy xizmatlar chekka hududlarda tahsil olayotgan talabalar uchun ham bir xil axborot imkoniyatini yaratadi. Shu sababli, raqamli kutubxona platformalarining barqaror ishlashi va internet tezligining yetarli darajada bo'lishi ta'lim sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Demak, infratuzilma va pedagogik komponent o'zaro uyg'unlashgan holda rivojlantirilishi zarur.

Xulosa qilib aytganda, yuqorida qayd etilgan prezident farmon va qarorlarida belgilangan vazifalar masofaviy kutubxona xizmatlarini keng joriy etish orqali ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan bo'lib, mazkur xizmatlar axborotga tezkor kirish, mustaqil ta'limni rivojlantirish, ilmiy izlanishlar samaradorligini kuchaytirish va akademik halollikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shunday ekan, masofaviy kutubxona xizmatlari zamonaviy ta'lim muhitining ajralmas qismi sifatida qaralishi va ularni takomillashtirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar ishlab chiqilishi lozim.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "O'zbekiston – 2030 strategiyasi to'g'risida"gi Farmon. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. PF-60-son Farmon. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida. – Toshkent, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. PF-5847-son Farmon. Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. – Toshkent, 2019.
4. Lesk, M. (2005). Understanding digital libraries. Elsevier.
5. Olloquliyev, D. (2025). KITOB OLAMIGA OCHILGAN ESHIK: ZAMONAVIY KUTUBXONALAR VA KELAJAK AVLODI. AMERICAN JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY BULLETIN, 3(7), 147-154.
6. Raxmonovna, R. G. (2025). RAQAMLI KUTUBXONA: IMKONIYATLAR VA ISTIQBOLLAR NOMLI. Shokh Articles Library, 1(2).